

Nr 704

Av herr **Antonsson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 54 angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. föreslås bl. a. inrättande av tvååriga, frivilliga och examensfria, statsunderstödda påbyggnadslinjer ovanpå grundskolan, förslagvis kallade fackskolor. I huvudsak syftar dessa till att ge eleverna en välbehövlig vidareutbildning efter nioårig grundskola, antingen direkt efter avslutad nioårig skola eller efter någon tid i arbetslivet.

Förslaget bygger på 1957 års skolberednings betänkande, där man i fråga om fackskolorna dessbättre utgått ifrån att vid överarbetningen av läroplansförslaget vissa justeringar kan bli erforderliga.

Även om riktlinjerna för de framtida fackskolorna som de framläggs i propositionen därför ter sig något diffusa, synes oss förslaget välbetänkt. Det utgör enligt vår mening ett belägg för en positiv inställning från samhällets sida att vid sidan av gymnasiestudier, reguljär yrkesskoleundervisning etc. öppna bättre möjligheter för de unga till annan fortbildning. Detta är angeläget i ett komplicerat samhälle statt i ständig och snabb utveckling med åtföljande krav på bättre såväl teoretisk som yrkesutbildning.

Fackskoleförslaget utgör som vi ser det en integrerande del av det förslag till en genomgripande skolreform som nu föreligger.

Med hänsyn härtill synes det oss emellertid som om man i detta sammanhang förbisett en annan och enligt vår mening minst lika viktig fråga som anknyter till de ungas behov av bättre utbildningsmöjligheter. Vi syftar härvid på det relativt stora elevklientel som går under benämning hjälpklass elever. Hjälpklassorganisationen har ingått som en integrerande del i den obligatoriska skolan och har under senare år undergått en glädjande och tacknämlig utveckling. Enligt vår mening står inrättandet av hjälpklasser i synnerligen god överensstämmelse med strävandena att åstadkomma en väl utbyggd och ändamålsenlig skolorganisation.

De hinder som förelegat för en ändamålsenlig hjälpklassverksamhet har enligt uppgifter särskilt på landsbygden bestått i bristen på tillgång till lokaler och lärare samt i de rigorösa bestämmelserna för bildande av hjälpklasser. Det gäller sålunda praktiska problem, som vi anser att man genom erforderliga åtgärder måste kunna lösa.

Elevklientelet i hjälpklasser består av psykiskt utvecklingshämmande barn med svårigheter att följa med den normala undervisningen, men som

dock inte är hämmade i så hög grad att de inte inom grundskolans ram skall kunna tillgodogöra sig en specialundervisning avpassad efter deras förutsättningar. De mer utvecklingsstörda placeras som bekant i särskolor eller meddelas undervisning i annan form.

Allt talar för att man inom grundskolan tar väl hand om hjälpklassklientelet. Emellertid har alltför litet utträttats för att tillgodose dessa ungdomars behov av fortsatt utbildning. En del sporadiska försök har på sina håll gjorts, men en organiserad utbildning i den mening som anordnats beträffande de i intellektuellt avseende bättre utrustade ungdomarna saknas alltjämt. Ändå är som vi ser det detta ungdomsklientel i särskilt stort behov av samhällets omvårdnad när det gäller dess fortsatta utbildningsmöjligheter.

Utbildning skänker alla människor större säkerhet, trygghet och trivsel i tillvaron. Erfarenheterna — vilket också företagna utredningar på området visat — ger klara belägg för att de som givits den rätta vägledningen även fått en mer positiv syn på miljö, arbetsliv, samlevnadsproblem etc. än de som inte förunnats sådana möjligheter.

De sistnämnda visar ofta tendenser till osäkerhet och vantrivsel och har en negativ, ofta aggressiv attityd mot yttervärlden. I arbetslivet flyttar de ständigt mellan olika arbetsplatser och har över huvud taget svårt att komma till rätta någonstans. De känner sig utstötta av samhället med åtföljande, från det normala avvikande, beteendemönster.

Det säger sig självt att f. d. hjälpklassungdom under rådande förhållanden har ytterst svårt att jämsides med sina kamrater från normalklasser kunna hävda sig på arbetsmarknaden, och än svårare blir det för dem att konkurrera om de otillräckliga platserna inom yrkesutbildningen.

Från såväl samhälleliga som humanitära synpunkter måste det enligt vår uppfattning framstå som ett angeläget önskemål att den orättvisa behandling i utbildningshänseende som detta elevklientel nu blir utsatt för snarast rättas till.

I promemorian av den utredning som haft i uppdrag att kartlägga dessa problem ur olika aspekter sägs klart ifrån att grundskolan — i likhet med vad som gäller för elever i normalklasser — endast kan förbereda och medverka vid den första utplaceringen i arbetslivet. Det blir yrkesskoleväsendets sak att ta hand om även f. d. hjälpskoleelever.

Vi finner det i hög grad otillfredsställande att man inte i föreliggande proposition närmare preciserat de åtgärder som är påkallade beträffande hjälpklassklientelet utbildningsmöjligheter. Särskilt anmärkningsvärt är det med hänsyn till att ett fullödigt utredningsmaterial, inhämtat på såväl privat som officiell väg, stått till departementschefens förfogande.

Den tidigare nämnda utredning som genom Kungl. Maj:ts försorg tillsatts för att undersöka hit hörande spörsmål har i sin promemoria bl. a.

antytt möjligheterna till växelutbildning som en lämplig utväg att bereda f. d. hjälpklass elever en meningsfull fortbildning. Sådan utbildning skulle innebära att ifrågavarande elever får alternera mellan praktisk yrkesutövning i arbetsliv och en efter deras förutsättningar anpassad teoretisk undervisning i skola. En utbildning av denna art förutsätter givetvis att respektive arbetsgivare är införstådda med de speciella svårigheter som sammanhänger med ungdomen i fråga. Här bör det vara den ansvariga myndighetens skyldighet att på sätt man finner lämpligt lämna informationer och upprätthålla den nödvändiga kontakten. Enligt vår mening skulle en dylik växelutbildning i likhet med vad som gäller för de föreslagna fackskolorna kunna omfatta en tid av två år.

En yrkesutbildning av här antytt slag för hjälpklass ungdom anser vi ha en avgjord fördel däri att eleverna genom sin praktiska verksamhet ute i arbetslivet måste få känslan av att de är accepterade av samhället samtidigt som de får den nödvändiga trygghetskänslan inom skolan med lärare som de känner och som känner dem.

Genom växelutbildning förs dessa ungdomar med varsam hand in i vuxenmiljö och det arbetsliv som en gång skall bli deras. Att på detta sätt anpassa denna ungdom till samhällslivet torde säkerligen på ett positivt sätt påverka de ungas inställning till yttervärlden och den vuxenvärld som de under alla förhållanden en gång måste konfronteras med.

I sammanhanget kan man heller inte bortse från att en utbildning i denna form, där ungdomarna själva genom praktiskt arbete gör rätt för sig, blir en för samhället billig utbildning. Självfallet får den här föreslagna utbildningen inte utesluta möjligheterna för hjälpskoleungdomen att er hålla utbildning även på den reguljära yrkesutbildningsvägen.

Det framstår enligt vår mening som uppenbart, att en nödvändig samordning genom ändamålsenlig och naturlig arbetsfördelning mellan berörda ansvariga instanser åstadkoms på området. Sådan samordning ter sig särskilt nödvändig på det kommunala och interkommunala planet med hänsyn till de speciella svårigheter landsbygden har för att upprätta hjälpklassorganisationer i önskvärd utsträckning.

Även om själva specialundervisningen av den art som det här gäller ankommer på länskolnämnderna att planera, gör den fortsatta och i motionen skisserade utbildningen medverkan från länsarbetsnämnderna nödvändig.

Ett led i strävandena bör vara att länskol- och länsarbetsnämnderna i samråd inventerar de lokala arbetsmöjligheterna för dessa ungdomar och därvid också tar särskild hänsyn till att de arbetsgivare man vänder sig till äger lämpliga förutsättningar att på rätt sätt tillmötesgå de unga.

Man bör därtill även undersöka möjligheterna till elevinternat inom t. ex. förefintliga verkstadsskolor. Det har redan visat sig att bl. a. företag

med inbyggda verkstadsskolor lyckats väl med omhändertagande av hjälpklassungdom enligt växelutbildningsmetoden.

Under alla förhållanden anser vi, att ett så gediget utredningsmaterial nu föreligger att man från de berörda myndigheternas sida, d.v.s. skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen, bör komma med konkreta förslag och anvisningar om hur man på ett meningsfullt sätt skall lösa vidareutbildningsproblemet för f. d. hjälpklassklientel. Vi ser det inte bara som ett humanitärt utan även som ett samhälleligt önskemål att tillgodose även f. d. hjälpklasslevers behov av och rätt till god start i livet.

Med hänsyn till ovanstående hemställer vi,

1) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54 på grundval av det utredningsmaterial som föreligger hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om konkreta förslag till olika utbildningsmöjligheter för f. d. hjälpskoleungdom, att efter avslutad grundskola erhålla välbehövlig fortbildning i likhet med vad som förslaget till tvååriga fackskolor erbjuder elever från normalklasser;

2) att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla att berörda centrala myndigheter vidtar åtgärder för att enligt motionens syfte stimulera de lokala länskol- och länsarbetsnämnderna att i samråd på det lokala planet dels inventera arbetsmöjligheterna för denna ungdom, dels i samverkan inom yrkesskola åstadkomma en meningsfull och organiserad fortbildning, anpassad efter denna ungdoms förutsättningar att inhämta kunskaper.

Stockholm den 23 mars 1962

Johannes Antonsson Emil Elmwall Thorbjörn Fälldin

Anders Dahlgren Erik Grebäck
